

SEGUEIX A LA SARGANTANA!

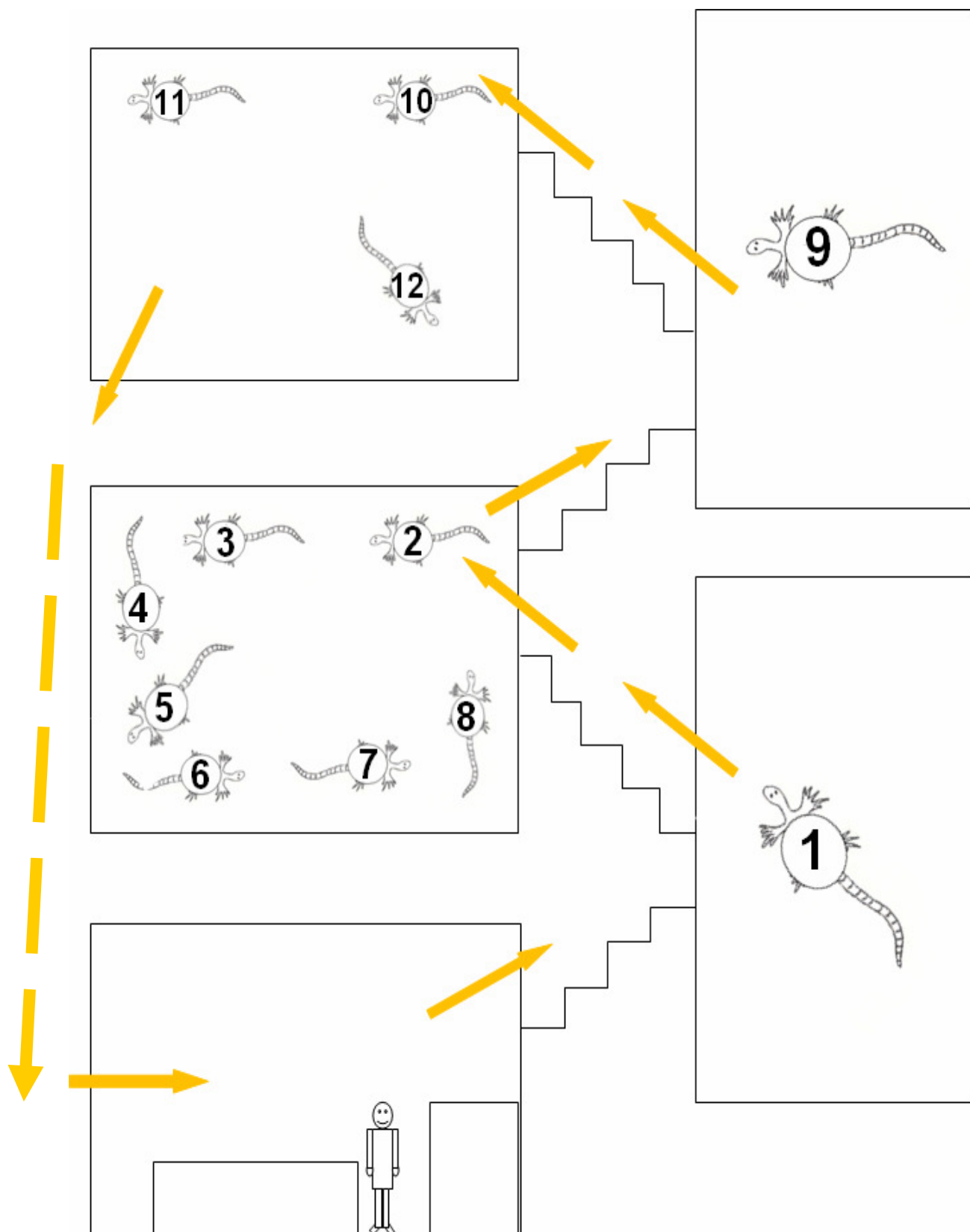
ELS TALLERS DEL MUSÈU DERA VAL D'ARAN

NOM

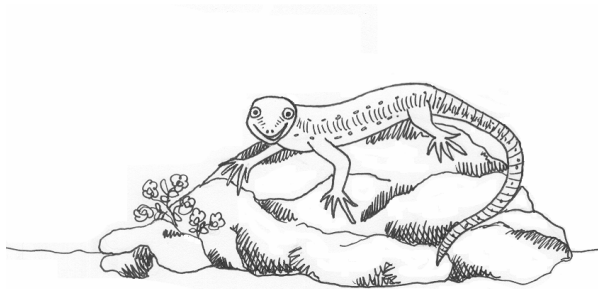
ES TALHÈRS DETH MdVA

PLÀNOL DEL MUSEU

H

ola! em dic **Cernalha**, és el meu nom aranès. La **lh** l'has de llegir com la **ll** de pollastre. El meu cognom és Aranesa. Sóc la Cernalha Aranesa!

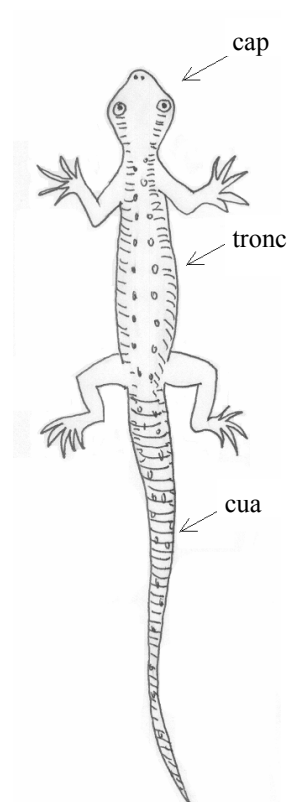
Normalment visc ben a dalt de les muntanyes, m'encanta torrar-me al sol entre les roques i pedres, no visc a cap altre lloc del món! Però avui he baixat per acompanyar-te en la teva visita al Musèu dera Val d'Aran.

Segur que aprendrem moltes coses junts i ens ho passarem molt bé. En les diferents sales del museu trobaràs unes *cernalhes* enganxades a les vitrines que porten un número a sobre. Les hauràs d'anar seguint. Jo et guiaré.

Som-hi!

Mira't el plànol i veuràs el recorregut que farem plegats.

Has pujat ja els primers graons?

HAS TROBAT LA CERNALHA 1?

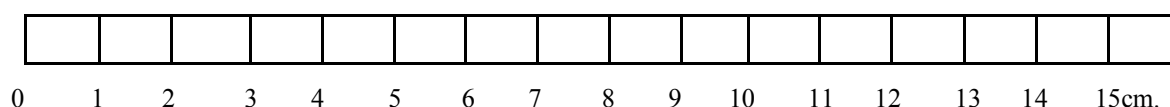

Si vols veure els companys que tinc per les muntanyes, has de mirar el mapa on sortim fotografiats. L'ós, el gall fer, el picot, el cérvol... i la meva amiga Rosalia Alpina.

Saps quan medeixo? Et dono unes dades, a veure si així, em pots dibuixar tota sencera a l'espai blanc que hi ha a sobre d'aquest regla:

cap+tronc= 6 cm

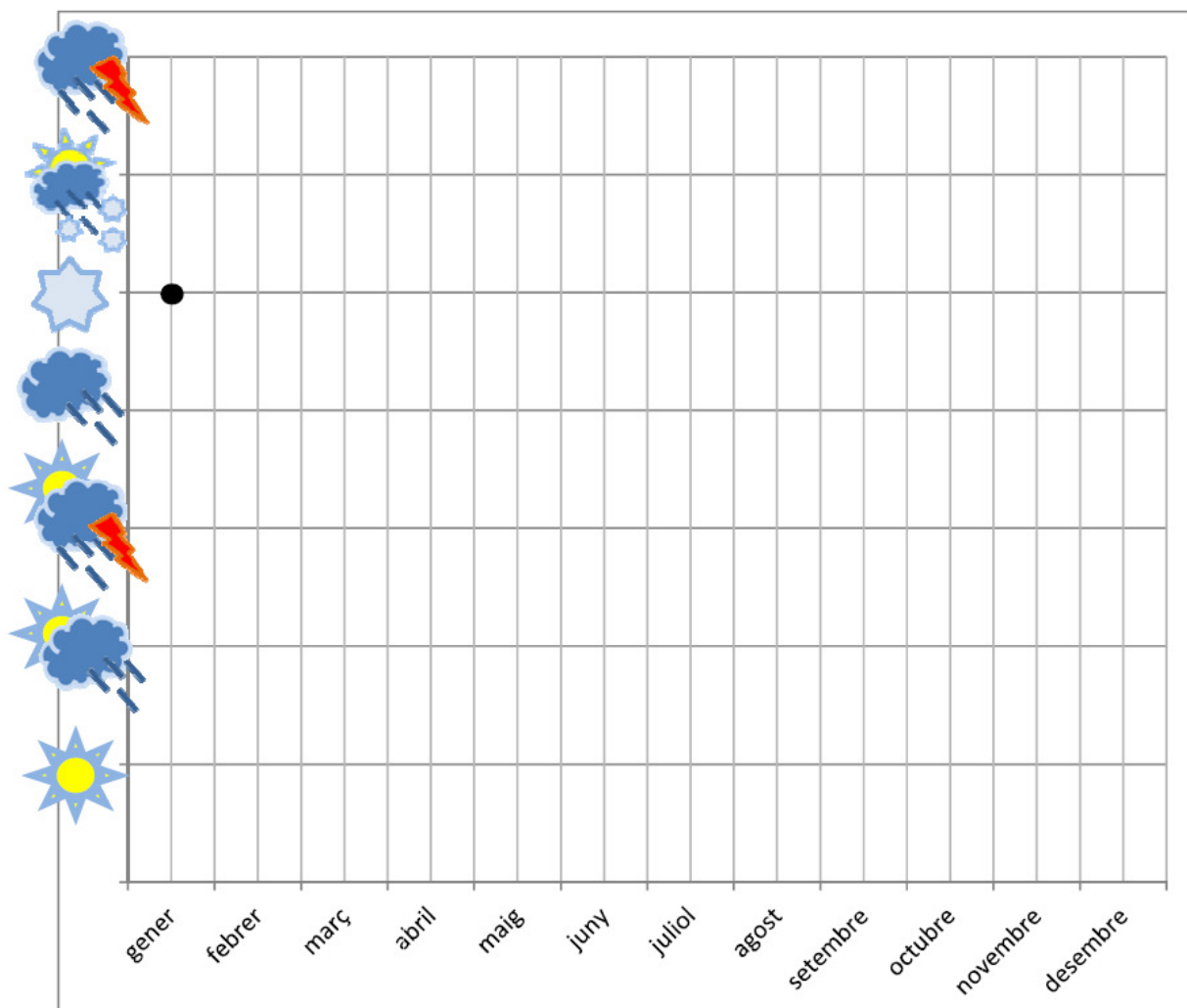
cua= 9 cm

Ai sí, m'agrada el temps que fa aquí. Es diu que l'Aran està sota la influència del **clima atlàntic** amb uns hiverns força llargs, així puc dormir una bona temporada!

1, 2, 3 I ACCIÓ!

Saps què? perquè vegis una mica com és aquest clima i l'aigua que ens cau a sobre als que vivim aquí, fes la següent gràfica de precipitacions. Veus aquesta caixa que hi ha a la sala? A dintre hi ha unes taules de fusta amb dibuixos que parlen del temps. Cada taula correspon a un mes de l'any. Quan tinguis una taula a la mà, mira quin temps marca i de quin mes es tracta, aleshores posa un puntet en el lloc corresponent de la taula. Tens l'exemple del mes de gener.

Molt bé!

Ara jugarem una mica més. Anirem a veure uns objectes molt antics i molt valuosos que ens parlen dels costums de les persones que han viscut a la Val d'Aran al llarg del temps. Són els nostres tresors!

ANEM ESCALES AMUNT I TROBAREM LA CERNALHA 2

Busca tres objectes que hagin estat trobats a l'anomenada **Cista de Mijaran**.
Ho trobaràs llegint els cartellots que acompanyen cada objecte.

La Cista de Mijaran és una tomba que es va descobrir l'any 1969. Tens la foto a la teva dreta. Ara jo et donaré unes pistes i tu has d'escriure de quin objecte trobat a la cista estic parlant:

Per a què
necessito
aquestes coses?

- és de l'Edat de Bronze
- té forma el·líptica
- està fet d'un metall que es diu bronze

Resposta:.....

Aquesta era fàcil, oi?

I si és de metall, perquè està de color verd? Creus que l'han pintat? No. El bronze s'identifica fàcilment perquè en contacte amb l'aire crea aquesta capa verdosa. Fixa't en el braçalet. Veus que hi ha una franja que no és d'aquest color? Aquest trosset es va rascar per poder comprovar el tipus de metall del què està fet.

A veure el següent objecte. Es diu **vas polípod**. Ara, jo et dono una llista i tu has de subratllar les paraules o grups de paraules que poden definir-lo:

metall - cos quadrat - vidre - sense peus - fang - dues nanses verticals - dues nanses horitzontals - tres peus - feta en una fàbrica - sense decoració - pintat - serveix per decorar - quatre peus - fusta - decoració de fang que sobresurt- feta a ma - s'ha trobat sencera - algunes parts han estat reconstruïdes - cos globular - boca ample - contenidor - boca petita - color natural

Ara ja t'ho puc dir: polípod vol dir que té peus.

Un altre. Li toca a l'urna cinerària. Busca-la! Que què vol dir això? Unes pistes:

- quan es va trobar, es va portar a un laboratori per observar-la amb detall i es va veure que té unes parts ennegrides
- es va analitzar i es va trobar que era pel foc
- a dintre hi havia restes de cendres
- un cop analitzades aquestes cendres, es va descobrir que eren de cos humà

Què et fa pensar tot això? Quines conclusions en podem treure? Per a què devia servir aquest recipient? Escribeu què et sembla tot plegat.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Com veus, li falta un tros a l'urna. A veure si li pots dibuixar la part que falta.

MOLT BÉ! CONTINUEM CAP A LA CERNALHA 3

Vigila darrera teu! ves que no vingui l'Obèlix perseguint un romà. Que què hi fan els romans aquí? doncs van venir a l'Aran cap al segle I aC, és a dir, fa més de 2000 anys.

Com pesa tot aquest vestit de metall!

Troba un dels records que ens van deixar els romans. Has de buscar una peça que sigui:

- de marbre
- de color blanc
- de forma quadrada
- no sencera
- es diu **frontal d'urna** funerària
- té decoracions a baix i a dalt de semicercles que es creuen
- hi ha un arc en relleu a dalt, i a sota, hi ha el relleu d'una parella

Ja l'has trobat? Fixa't en una cosa, el personatge de la teva esquerra té uns cercles al costat de la cara, i l'altre figura? què deuen voler representar aquests cercles? què ens diuen de la persona què els porta?

.....

.....

.....

.....

.....

Els frontals d'urna com aquest, decoraven l'urna funerària que contenia les cendres de la persona morta. Sovint hi esculprien una imatge d'aquesta persona perquè no fos oblidada.

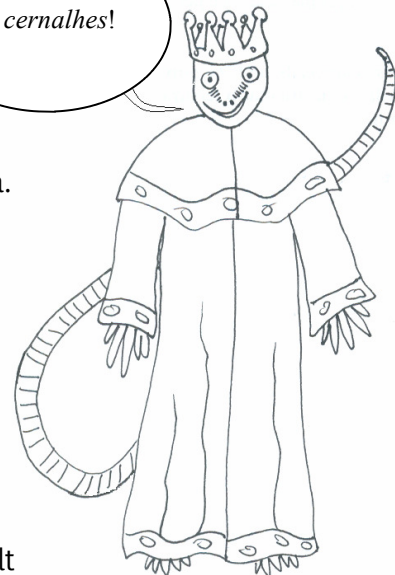
Fins ara hem vist com es feien els enterraments a la prehistòria i a l'època dels romans. I en l'actualitat, com són els enterraments?

1, 2, 3 I ACCIÓ!

Ara, has de buscar una caixa en aquesta sala. A dins trobaràs unes peces. Si les uneixes bé podràs fer una reproducció del frontal d'urna. Quan acabis, desfés-la perquè un altre persona pugui fer també, aquest trencaclosques.

ANEM A TROBAR LES CERNALHES 4 I 5

Sóc la reina de les cernalhes!

Ara fem un salt i passem dels romans a l'Edat Mitjana.

La forma de viure a l'època medieval és molt diferent de la romana. Els romans creien en molts deus.

Però el cristianisme va anar avançant i canviant la creença en diferents déus per la d'un de sol. I el personatge de Jesucrist a la creu es representava molt sovint. Aquí en tens dues mostres: el **Crist de Casarilh** i el **Crist d'Escunhau**.

Aquestes figures grans es van fer amb uns 100 anys de diferència, és a dir, un segle.

Però si jo els veig iguals! Tots dos mig despullats i amb els braços estesos. Què dius? que no són iguals? Ara ho veurem si omple els requadres següents amb una creu allà on et sembli que és encertat, com el primer exemple.

	Crist de Casarilh	Crist d'Escunhau
Està dret	X	X
Fet de metall		
Fet de fusta		
Té restes de pintura		
No té pintura		
Porta corona		
Ulls tancats		
Ulls oberts		
Peus units per un clau		
Peus separats		
Cabell llis		
Cabell arrissat		
Cos mig nu		
Tovallola com a faldilla		
Cap inclinat		
Cap dret		
Bigoti i barba		

Ah, veus com són força semblants? Saps perquè? perquè la figura de Crist sempre es representava d'una manera molt semblant.

Què les fa diferents doncs? A veure si se t'acudeix alguna cosa.

.....

.....

.....

.....

.....

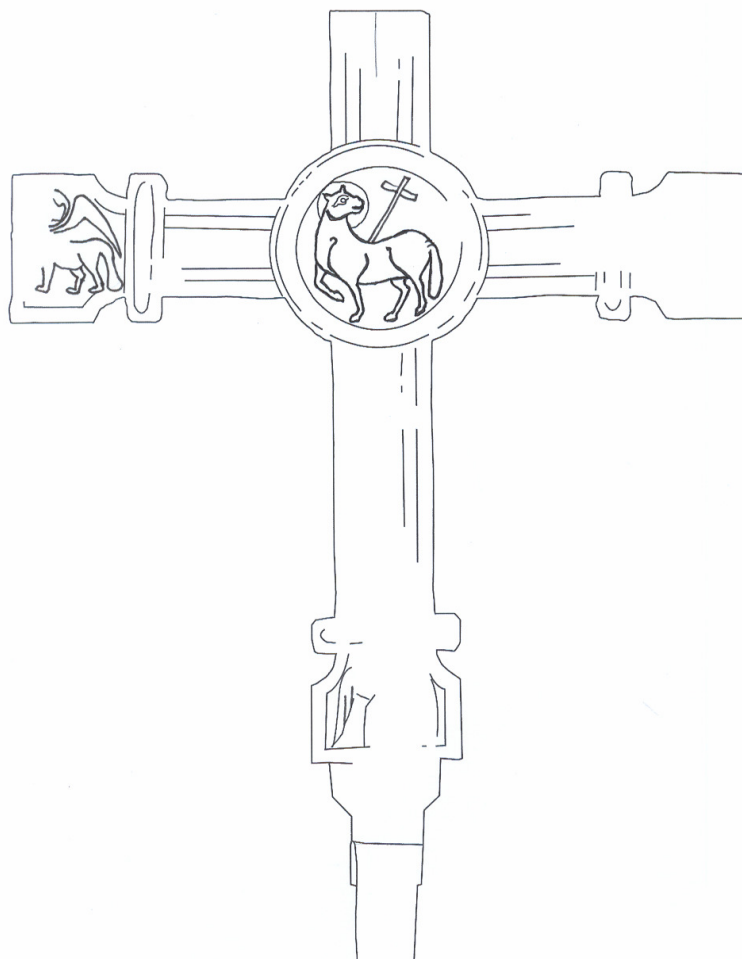
Has mirat el Crist d'Escunhau pel darrera? La creu està pintada encara que ha marxat molta pintura. Però si ens fixem bé hi trobarem alguna cosa.

Mira el braç de la creu que està a la teva dreta, no hi veus unes potes? i a l'esquerra, no hi veus unes potes, un cap i un ala? I a baix, un trosset d'àngel?

Aquest tema es representava molt sovint a l'Edat Mitjana i es diu **tetramorf**. El podràs veure a sobre la porta d'algunes esglésies de l'Aran. Aquí pots veure la portada de l'església romànica de Bossòst amb el mateix tema.

A partir d'aquesta foto, a veure si dibuixes a la teva manera les figures que falten a la creu del Crist

Ha arribat el moment de que agafis el punt de llibre que està al final del quadern.

Hi ha una línia del temps i a sota d'aquesta línia hi hauràs de posar les enganxines que tens també, a dins del quadern. A la línia tens escrites les èpoques i les dates referents als diferents objectes que ens anem trobant al museu.

Fins ara hem vist un braçalet i un vas de l'Edat de Bronze, una urna cinerària feta entre els anys 800-600 aC, un frontal d'urna romà del segle III-IV dC, un crist del segle XII-XIII i un altre crist del segle XIII. Doncs ara pots enganxar les imatges a sota d'aquestes dades.

Els segles en números romans:

I=1

II=2

III=3

IV=4

V=5

VI=6

...

IX=9

X=10

XI=11

XII=12

XIII=13

...

XX=20

XXI=21

Veus quin salt en el temps hi ha entre els objectes trobats de l'època romana i les dues figures de Crist? Doncs és que, de moment, no s'ha trobat cap objecte del temps entremig. Potser quan siguis gran, vindràs tu amb un equip d'arqueòlegs a buscar tresors amagats entre les pedres de la Val d'Aran...

CONTINUEM CAP A LA CERNALHA 6

En els temps en que la Val d'Aran estava sota la Corona catalanoaragonesa, els aranesos havien de pagar al rei el *galin reiau*. Mira-te'l. Cada casa havia d'omplir aquest amb i donar-li al rei cop l'any. Aquests *galin* és del segle.....

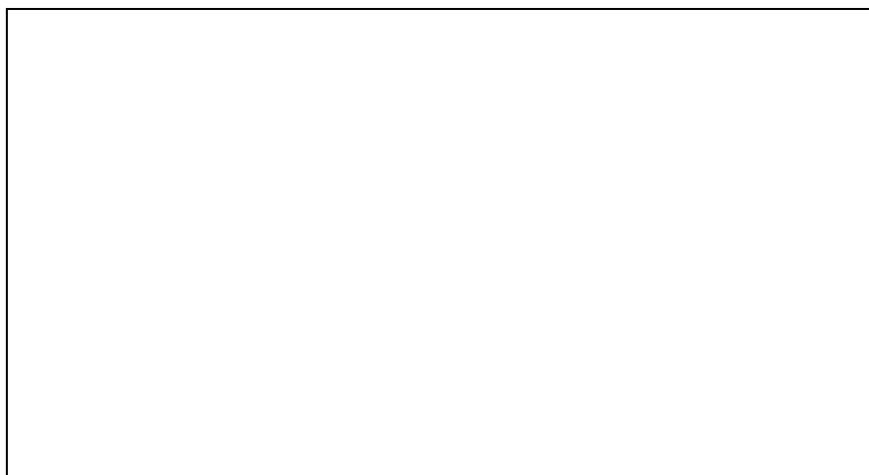
Era un tribut, un impost. Saps si ara també paguem impostos? Coneixes algun impost? Saps a qui el paguem?

.....

.....

.....

Ara, mira el pergamí. A veure si pots copiar el dibuix geomètric més gran que hi ha.

Saps què acabes de fer? Has signat com tot un rei! Sí, sí, aquesta és la signatura del rei Joan I d'Aragó. Res de lletres, els reis signaven amb signes.

CERNALHA 7

Si segueixes la numeració amb una línia,
podràs veure un objecte de l'època me-
dieval.

Què és?.....

De quin segle és?.....

Aquestes pintures són part d'un retaula del segle XV (època gòtica).

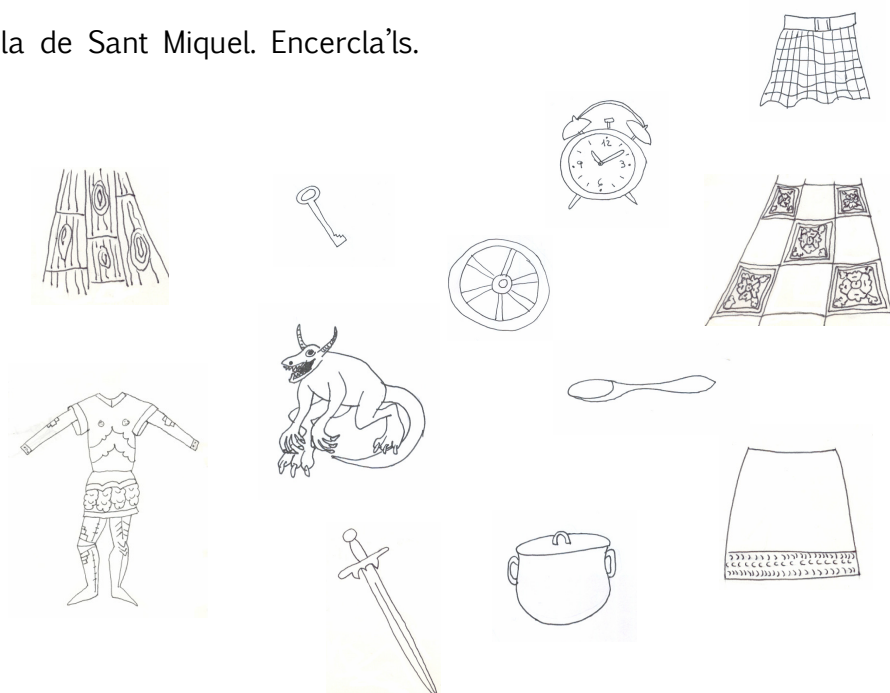
Els retaules es feien per explicar escenes religioses a les persones que anaven a les esglésies.

Aquí tenim només aquestes tres taules del **retaula** del poble de **Vilac**. La de l'esquerra, representa a Sant Miquel, les altres dues, són diferents moments de la vida de la Verge Maria.

Te'n recordes que dèiem que a Crist sovint se'l representa igual? Doncs als sants també, i per això, podem saber que estem davant de Sant Miquel. Els seus atributs són:

- porta una balança penjant del cinturó per pesar les ànimes bones i les dolentes
- als peus té un dimoni que es vol emportar les ànimes dolentes

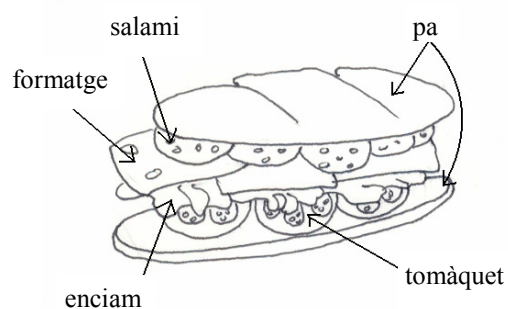
Els has trobat? En aquest dibuix has de trobar els elements que són presents en aquesta taula de Sant Miquel. Encercla'ls.

Mira al costat dret del quadre. Veus que hi ha un tros foradat? Per aquí podem veure les capes de materials amb què està feta la pintura.

1, 2, 3, I ACCIÓ!

Veus aquestes peces quadrades que hi ha a la dreta, a la sala? Són els materials que necessito per fer el meu retaule. Però els has de posar en ordre perquè pugui començar a pintar. Quan ho tinguis, ho pots dibuixar aquí de la mateixa manera que jo he dibuixat l'entrepà que em va fer la meva amiga Rosalia Alpina pel meu aniversari.

Abans de pujar les escales, podràs veure una mica com és la llengua que es parla a la Val d'Aran: **l'aranès**.

1, 2, 3 I ACCIÓ!

Busca dins la caixa totes les lletres que portin un número al darrera. Posa-les per ordre i podràs llegir una endevinalla en aranès. La pots escriure al teu quadern:

.....
.....
.....

Trobaràs la solució en un racó de la sala següent...

CAP A LA CERNALHA 9

Veus aquestes boletes? A la Val d'Aran ja es feien eleccions des de fa més de 300 anys. S'escollien els consellers del govern de la vall.

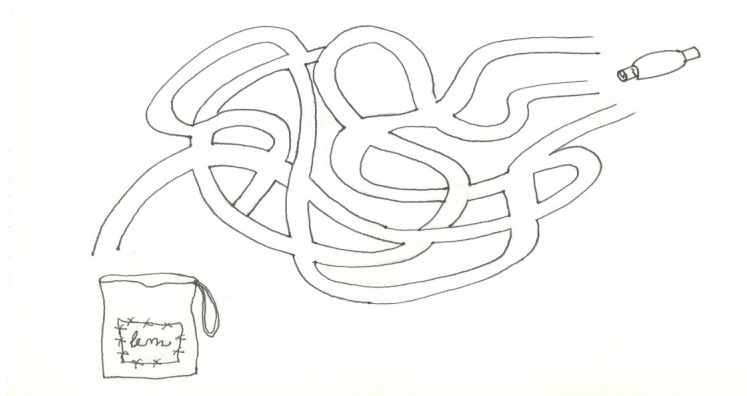
Es feia d'una manera que es diu insaculació. Ara t'ho explico. Veus aquestes boletes? Es diuen **rodolins** i són foradades. A dins, es posava un trosset de pergamí enrotllat que portava el nom de la persona a escollir. Un rodolí, un nom.

Aleshores, es posaven els rodolins dins d'una bossa i un nen agafava un rodolí de la bossa, sense mirar. Tocava qui tocava. Així s'escollia el cap de govern de tot l'Aran, que avui en dia encara es diu síndic, i els consellers. Ara ja no es fa així.

No et mengis
l'armari de les 6
claus, Rosalia!

Quin camí ha d'agafar el rodolí per anar a parar a dintre la bossa?

ESCALES AMUNT: CERNALHA 10

A l'Aran, la majoria de famílies es dedicaven des de sempre a la **pagesia**. Criaven bestiar com ara vaques, ovelles i cabres, per vendre. Aquí tens una mostra d'alguns dels objectes que necessiten els pagesos per fer la seva feina.

A veure si saps per a què serveixen. Relaciona amb una línia el que creguis correcte:

Coder

Serveix per marcar el bestiar i saber a quina casa pertany.

Marca pel bestiar

Serveix per posar-hi la pedra d'esmolador que els pagesos fan servir quan tallen l'herba dels prats amb dalla.

Falç

Serveix per recollir herba.

Forca

Serveix per tallar herba a mà.

Collar d'esquella gran

Es posa al coll de l'ovella per penjar-hi l'esquella.

Collar d'esquella petit

Es posa al coll de la vaca per penjar-hi l'esquella.

1, 2, 3 I ACCIÓ!

Mira al teu voltant. Veus aquest núvol de figures que pengen del sostre? T'hi has de posar a dintre i trobar i escriure les coses què necessito per fer la meua granja:

.....

.....

.....

CERNALHA 11

La indústria va arribar a la Val d'Aran, sobretot a partir de l'explotació minera. A la **Mina Victòria**, oberta cap a l'any 1909 i tancades al 1953, s'extreia un mineral anomenat esfalerita que servia per fer Amb el es fan planxes per a la construcció d'edificis i també es fa servir per a donar propietats antioxidants a diferents materials com pintures o xapes. Oi que falten un parell de paraules en el que t'acabo d'explicar? Doncs les hauràs de buscar.

1, 2, 3 I ACCIÓ!

Has estat mai en una mina? Aquí, al teu costat, n'hi ha una de petita. Hi hauràs d'entrar per saber què es treu de l'esfalerita. Has d'anar fins al final del túnel i allà trobaràs la desposta:

.....

Després de les mines va venir la indústria de l'aigua. Al 1922 es comença a construir la **central hidroelèctrica de Cledes**. Una central hidroelèctrica és una construcció que serveix per aprofitar la força de l'aigua i convertir-la en electricitat. Al llarg del temps es van construir 10 centrals més a la Val d'Aran.

CERNALHA 12

Finalment, parlarem de la gran indústria que dona feina a la gent de la Val d'Aran: el **turisme**.

Es pot dir que el turisme va començar a arribar cap a mitjans del segle XIX. Però aleshores, no existia el Túnel de Vielha, ni tampoc la carretera del Pòrt dera Bonaigua. Per on passaries tu ara per sortir de la Val d'Aran?

Sense port ni túnel resultava molt difícil arribar a l'Aran des de Catalunya o Espanya, calia travessar muntanyes molt altes i sovint amb temps de pluja, fred i neu.

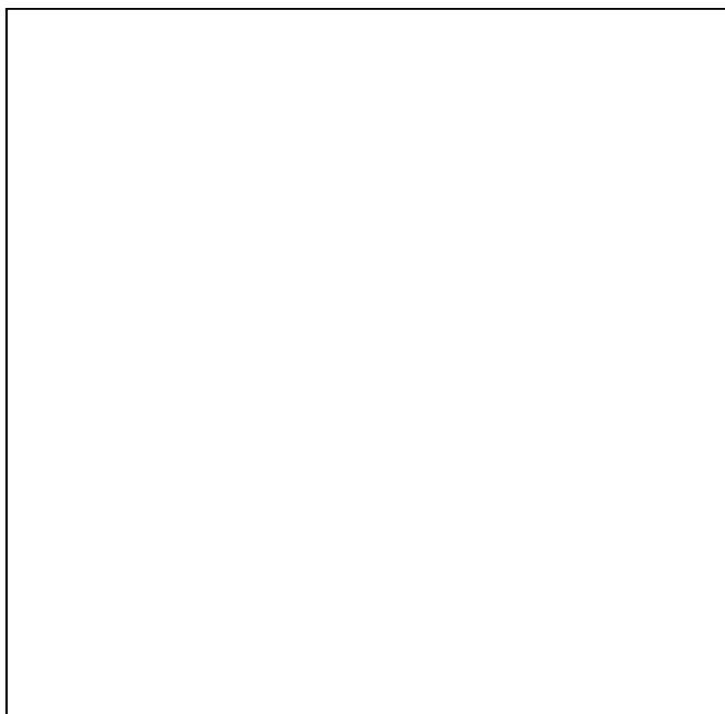
Finalment, a l'any 1924, es va inaugurar la carretera del Pòrt de la Bonaigua i al 1949, el Túnel de Vielha.

Així van començar a arribar més excursionistes i quan van obrir l'estació d'esquí de Baquèira Beret, l'any 1964, van venir molts i molts turistes.

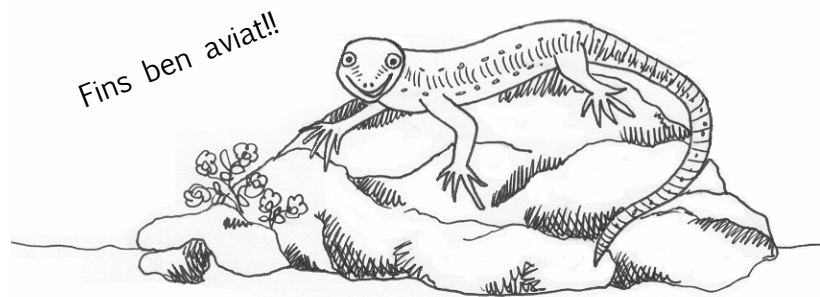
Mira quin **cartell** més bonic van fer per promocionar la Val d'Aran a l'any 1929!

Què dibuixaries tu per promocionar la teva ciutat?

Ai, ha arribat l'hora de dir-nos adéu. Et deixo que miris tranquil·lament les fotos que estan al mig de la sala. Són les nostres festes més tradicionals. Mentrestant, jo m'escaparé per algun foradet i me n'aniré cap a dalt de les muntanyes. Ah, i ja que no hi seré, si veus a la Rosalia rondant pel museu, fes-la fora o es menjarà totes les fustes que trobi!

M'ho he passat molt bé i espero que tu, també.

Edita: Musèu dera Val d'Aran -Conselh Generau d'Aran.
Continguts, disseny i il·lustracions: © Virgínia Basullas.
Idea i producció dels interactius: © Virgínia Basullas, Musèu dera Val d'Aran
amb la col·laboració d'ADDA, SAVA i l'Airau de Politica Lingüistica del
Conselh Generau d'Aran.